

.....**Dada**..... Το Νταντά ήταν μια άμεση απάντηση χωρίς προηγούμενο στα κατακλυσμιαία γεγονότα της σφαγής του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου, καταδεικνύοντας την παράλογη φύση του καπιταλισμού και το κράτος πολέμου όπως μια φωτοβολίδα φωτίζει το πεδίο της μάχης τη νύχτα. Ο εφιάλτης μπορούσε να απαντηθεί μονάχα με την απόρριψη των αξιών μιας κοινωνίας που είχε επιτρέψει να συμβεί αυτό. Στο Νταντά, η απόρριψη αυτή οργανώθηκε γύρω από την άρνηση των καλλιτεχνικών και πολιτιστικών αξιών της παλιάς κοινωνίας. Έτσι, έπαιξε έναν καίριο ρόλο, επηρεάζοντας για πάνω από 50 χρόνια κάποιους από τους καλλιτέχνες που αναμείχθηκαν στο κίνημα, ενώ ταυτόχρονα αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για ύστερα κινήματα, όπως ο Σουρεαλισμός και οι αναρχικές καλλιτεχνικές δραστηριότητες της δεκαετίας του 60. [...]

“Ξέρουμε πως ο Ντανταϊσμός είχε τελειώσει με την πολιτική, την είχε καταστρέψει με μια μονοκοντυλιά, την είχε αγνοήσει. Το κίνημα εξεγέρθηκε ενάντια στην εξουσία κάθε είδους, υπερασπιζόμενο την ελευθερία κάθε είδους”, έγραψε ο Ντανταϊστής Ζωρζ Ριμπεμόντ-Ντεσέν. Στην πραγματικότητα, πολλοί από όσους αναμείχθηκαν με το κίνημα είχαν κάποια γνώση του αναρχισμού και είχαν έρθει σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό σε επαφή μαζί του. Ο Ούγκο Μπαλ είχε μεταφράσει Μπακούνιν, ο Χανς Ρίχτερ είχε επαφές με την αναρχική ομάδα της Ζυρίχης και ο Τριστάν Τζαρά, που πρωτογνώρισε το αναρχικό κίνημα στο Βουκουρέστι είχε να πει: «Είναι προφανές πως η αναρχική φύση του Ντανταϊσμού μαζί με την ιδέα ενός ηθικού απόλυτου που το κίνημα προέτασσε πάνω από κάθε πιθανή πρακτική αναγκαιότητα, θα κρατούσε το Νταντά μακριά από τους πολιτικούς αγώνες.» Ο Ριμπεμόντ-Ντεσέν εννοεί βέβαια με τον όρο πολιτική τις ραδιουργίες των πολιτικών κομμάτων και όχι την επαναστατική πολιτική του αναρχισμού.

Ο Τριστάν Τζαρά συνόψισε τη στάση του Νταντά στο Ντανταϊστικό Μανιφέστο του 1918: « Διακηρύσσουμε πως έχουμε ένα σημαντικό έργο καταστροφής και άρνησης να φέρουμε σε πέρας. Καθαρά και ζάστερα. Ο εξαγνισμός του συνανθρώπου μας θα πραγματοποιηθεί μετά από μια περίοδο ολοκληρωτικής παράνοιας και επιθετικότητας, σήμα ενός κόσμου που έχει αφεθεί για πάρα πολύ στα χέρια των εγκληματιών που ξεσκίζουν και καταστρέφουν τους αιώνες.»

Μπροστά στη βαρβαρότητα και την καταστροφή που έβλεπε, η ομάδα του Νταντά υιοθέτησε αυθόρμητα (και σε σχέση με την επανάσταση) τη χαρά του να ζεις και να δημιουργείς παρά τις πιο αντίξοες συνθήκες. Η άρνηση του Νταντά απηχεί την παλιά ρήση του Μπακούνιν: “Η ορμή για καταστροφή είναι μια δημιουργική ορμή”. Επιτέθηκε σε όλες τις δυνάμεις της καταστολής, πολιτικές, οικονομικές, πολιτιστικές ή ηθικές. Διακήρυξε την εμπιστοσύνη στις μάζες, απέρριψε την εξειδίκευση και το Κράτος. Όπως θα δήλωνε ο Τζαρά: “Ημασταν ενάντια στον πόλεμο, χωρίς όμως να πέφτουμε στην εύκολη παγίδα του ουτοπικού πασιφισμού. Ξέραμε πως δεν θα ξεφορτωνόμασταν τον πόλεμο αν δεν ξεφορτωνόμασταν τα αίτιά του”... “Αυτός ο πόλεμος δεν ήταν δικός μας. Για μας ήταν ένας πόλεμος ψεύτικων συναισθημάτων και αθεμελίωτων δικαιολογιών... Το Νταντά γεννήθηκε από μια ηθική ανάγκη, από μια ακατανίκητη θέληση για την επίτευξη ενός ηθικού απόλυτου.... Τιμή, Πατρίδα, Ηθική, Οικογένεια, Τέχνη, Θρησκεία, Ελευθερία, Αδελφοσύνη, κ.τ.λ., όλες αυτές οι έννοιες που κάποτε ανταποκρίνονταν σε ανθρώπινες ανάγκες, τώρα πια δεν ήταν τίποτα παραπάνω από συμβιβασμοί και κούφια κόκαλα.” Ενώ το Νταντά αρχικά είχε φιλικές σχέσεις με τους Φουτουριστές, διέκοψε κάθε επαφή όταν οι τελευταίοι ασπάστηκαν τις φασιστικές και μιλιταριστικές ιδέες.

The First International Dada Exhibition (1920)

Το Νταντά είχε τη δική του ιδιαίτερη παρέμβαση στην εξέγερση των Σπαρτακιστών στο Βερολίνο το 1919. Πορεύτηκαν στις γειτονιές της εργατικής τάξης τραγουδώντας αντιμιλιταριστικά τραγούδια κι έτυχαν ενθουσιώδους

αντιμετώπισης. [...] Η επίδραση του Νταντά στη Γερμανία ήταν αρκετά σημαντική, ώστε ο Χίτλερ να ξεσπάσει εναντίον του στο “Ο αγών μου”, αποκαλώντας το “πνευματική τρέλα” και “μπολσεβικισμό της τέχνης”.

Την ώρα που κάποιοι ντανταϊστές είχαν απορροφηθεί από την πολιτική, κάποιοι άλλοι επιχειρήσαν να συνεχίσουν την πολιτιστική επανάσταση την οποία ως πρωτοπόροι ξεκίνησαν. Οι διαφωνίες τους με την κουλτούρα της προλεταριακής τέχνης συνοψίζονταν στο εξής : “*Σε αυτούς που θέλουν να δημιουργήσουν μια προλεταριακή τέχνη, θέτουμε το ερώτημα: τί είναι προλεταριακή τέχνη; Είναι τέχνη που φτιάχνουν οι ίδιοι οι προλετάριοι; Η τέχνη αφιερωμένη στην υπηρεσία του προλεταριάτου; Η τέχνη σχεδιασμένη να αφυπνίσει τα (επαναστατικά) προλεταριακά ένστικτα; Δεν υπάρχει τέχνη που να την κάνουν προλετάριοι, γιατί ο προλετάριος που κάνει τέχνη δεν είναι προλετάριος, αλλά καλλιτέχνης. Ένας καλλιτέχνης δεν είναι ούτε προλετάριος ούτε αστός, και αυτό που δημιουργεί δεν ανήκει ούτε στους προλετάριους ούτε στους αστούς, αλλά σε όλους.*” Αυτό εμφανίστηκε στο “Proletkunst Manifesto”, που υπέγραψαν ο Αρπ, ο Τζαρα, ο Βαν Ντέσμπουργκ και ο Σπέγκερμαν, και το οποίο κάτω από τον φαινομενικά ευνοϊκό τίτλο του, στην πραγματικότητα επιτιθόταν στη χειραγώγηση της καλλιτεχνικής δημιουργίας από μια ιδεολογία.

Ο αγώνας να χαραχθεί ένα μονοπάτι μεταξύ του “τέχνη για την τέχνη” και τους περιορισμούς της προλεταριακής τέχνης ήταν δύσκολος και ποτέ δεν είχε ταξινομηθεί επαρκώς στο εσωτερικό του ίδιου του ντανταϊσμού. Το ρεύμα “πολιτιστικής επανάστασης” του Νταντά, που διατήρησε τις αρχικές του προθέσεις, κατακρίθηκε από τους μπολσεβίκους ως αστικό ή αναρχικό, ενώ οι ίδιοι οι αστοί το αποκαλούσαν μπολσεβίκικο ή αναρχικό! [...]

(Το άρθρο πρωτοεμφανίστηκε στο *Virus*, περιοδικό που εκδίδονταν απ’ τα μέλη της Αναρχικής Ομοσπονδίας στο Λονδίνο : <http://libcom.org/library/dada>)

«Σουρρεαλιστές, δεν έχουμε σταματήσει να βλέπουμε στην αγία τριάδα: Κράτος-Εργασία-Θρησκεία ένα έκτρωμα εναντίον του οποίου ήρθαμε συχνά να συναντηθούμε μαζί με τους συντρόφους της Αναρχικής Ομοσπονδίας.

Αυτή η προσέγγιση μας οδήγησε και σήμερα να εκφραστούμε μέσα από την *Le Libertaire*.

Δεχόμαστε συγχαρητήρια κυρίως γιατί αυτή η συνεργασία θα μας επιτρέψει, νομίζουμε, να αποδεσμεύσουμε μερικές από τις μεγάλες γραμμές της κοινής δύναμής μας προς όλα τα επαναστατικά πνεύματα. Εκτιμούμε ότι υπάρχει επείγουσα ανάγκη για ένα ευρύ όραμα όλων των προτεινόμενων θεραπειών. Κάτι τέτοιο δεν φαίνεται πιθανό εκτός αν οι επαναστάτες εξετάσουν από κοινού τα προβλήματα του σοσιαλισμού ως στόχου, όχι για να εντοπίσουν εκεί μια επιβεβαίωση των δικών τους ιδεών, αλλά για εκμαιεύσουν μια ευέλικτη θεωρία που θα δώσει μια νέα ώθηση στην κοινωνική Επανάσταση. Η απελευθέρωση του Ανθρώπου δε θα πρέπει, ούτως ώστε να μην αυτοαναιρείται ρητά, να περιοριστεί σε ένα οικονομικό και πολιτικό επίπεδο, αλλά να διευρυνθεί στο ηθικό πεδίο (αποφασιστική ανανέωση των σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων). Είναι εξαρτημένη άμεσα από το βαθμό συνειδητοποίησης από τις μάζες των επαναστατικών δυνατοτήτων τους και δεν πρέπει με κανένα τίμημα να επιβληθεί η αντίληψή της ως μια κοινωνία όπου όλοι οι άνθρωποι, κατά το παράδειγμα της Ρωσίας, θα γίνουν ίσοι στη σκλαβιά.

Ασυμφιλίωτοι με το καπιταλιστικό καταπιεστικό σύστημα, είτε εκφράζεται μέσα από την ύπουλη μορφή της αστικής «δημοκρατίας» και της αποικιοκρατικής μπόχας της, είτε παίρνει την όψη ενός απολυταρχικού ναζιστικού ή σταλινικού καθεστώτος, δεν μπορούμε παρά να επιβεβαιώσουμε για μια ακόμα φορά την απόλυτη εχθρότητά μας και με τα δυο αυτά μπλοκ. Όπως σε κάθε ιμπεριαλιστικό πόλεμο, αυτοί που προετοιμάζουν την επίλυση των μεταξύ τους συγκρούσεων και την εξόντωση της επαναστατικής βούλησης δεν είναι με το μέρος μας. Το μόνο που μπορούν να μας προσφέρουν είναι η περαιτέρω επιδείνωση της μιζέριας, της άγνοιας και της καταπίεσης.

Δεν ελπίζουμε σε τίποτα άλλο από την αυτόνομη δράση των εργαζομένων για την αντιπολίτευση που μπορεί να τους εμποδίσει και να οδηγήσει στην ανατροπή, με την έννοια ενός απόλυτου μετασχηματισμού του σημερινού κόσμου. Αυτή την ανατροπή, ο σουρρεαλισμός υπήρξε ο πρώτος και ο μόνος που την μετέφρασε στο πεδίο των αισθήσεων το οποίο κατέχει. Η ανάπτυξή του, η διείσδυση του μέσα στα πνεύματα έχει κάνει πρόδηλη την φτώχεια κάθε άλλης παραδοσιακής εκφραστικής μορφής, και έχει δείξει την ασυνάφειά τους με τις εκδηλώσεις της συνειδητής εξέγερσης ενός καλλιτέχνη ενάντια στις υλικές συνθήκες και την επιβεβλημένη από τον άνθρωπο ηθική. Ο αγώνας για την αντικατάσταση των κοινωνικών δομών και η δραστηριότητα στην οποία επιδόθηκε ο σουρρεαλισμός για την μεταμόρφωση των πνευματικών δομών, μακράν από το να αποκλείουν το ένα το άλλο, είναι συμπληρωματικά. Η σύνδεσή τους πρέπει να δράσει καταλυτικά στην έλευση μιας εποχής απελευθερωμένης από κάθε ιεραρχία και κάθε περιορισμό».

(*Le Libertaire*, «Ο Ελευθεριακός» - εφημερίδα της γαλλικής «αναρχικής ομοσπονδίας», τεύχος 12ης Οκτώβρη 1951).

Αυτόνομη Πρωτοβουλία